УДК 342.7
DOI https://doi.org/10.32782/2521-6473.2026-1.18

В. Г. Гриценко, доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри галузевого права та правоохоронної
діяльності факультету права, бізнесу та адміністрування
Центральноукраїнського державного університету
імені Володимира Винниченка
ORCID: 0000-0003-4813-6153

А. А. Мельник, кандидат юридичних наук,
асистент кафедри службового та медичного права
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
ORCID: 0000-0002-9212-9586

ЗАКРІПЛЕННЯ ПРИНЦИПУ РІВНОСТІ ЖІНОК ТА ЧОЛОВІКІВ У КОНСТИТУЦІЯХ КРАЇН З НАЙВИЩИМ ІНДЕКСОМ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ

У цьому науковому дослідженні здійснено комплексний та багатосторонній компаративний аналіз нормативно-правового закріплення принципу рівності прав чоловіків та жінок в конституціях низки країн. Автор аналізує способи та формулювання, яким законодавці закріпили вищенаведений принципу в основних законах країн, які за результатами рейтингування звіту про глобальний гендерний розрив (Global Gender Gap Report 2025) посіли перші 10 місць (зокрема Ісландія, Норвегія, Фінляндія, Велика Британія, Нова Зеландія, Швеція, Молдова, Намібія, Німеччина та Ірландія). Автор виокремив спільні елементи та унікальні правові дефініції.

Актуальність дослідження полягає у релевантності даних, висвітлених в Global Gender Gap Report 2025, що дозволяє оцінити останні тенденції в сфері гендерної рівності. Також в рамках євроінтеграційного вектору розвитку України існує ряд міжнародних зобов'язань, які покладають обов'язок на нашу державу з належного та якісного нормативного закріплення та реалізації національної гендерної політики. В рамках об'єктивної та перманентної небезпеки з боку країни-сусіда, якнайшвидший вступ України до Європейського Союзу є екзистенційним імперативом, який може визначити подальшу долю нашої держави.

Метою статті є дослідження нормативно-правового закріплення принципу гендерної рівності в конституціях вищенаведених країн, порівняння їхнього змісту, а також встановлення факту наявності або відсутності закономірностей між прописаними нормами та реальними результатами впровадження гендерної рівності.

Встановлено факт того, що не всі конституції місять однакові або подібні формулювання щодо рівності прав чоловіків та жінок. Такі країни як Велика Британія взагалі не мають писаної Конституції. Доведено, що номінальне закріплення норм з гендерної рівності в основних законах не мають обов'язкового зв'язку із високими рейтинговими позиціями в Global Gender Gap Report.

Дослідження має теоретичне та практичне значення. Стаття сприяє кращому розумінню поточного стану закріплення принципу гендерної рівності в основних законах країн, які в 2025 році були визнані такими, що показали найкращі результати у досягненні гендерного паритету.

Ключові слова: *гендерна рівність, гендерний паритет, гендерна політика, рівність прав чоловіків та жінок, нормативно-правове регулювання, антидискримінаційне законодавство, порівняльний аналіз.*

V. H. Hrytsenko, A. A. Melnyk. The consolidation of the principle of equality of women and men in the constitutions of countries with the highest gender equality index: a comparative legal analysis

This scientific study presents a comprehensive and multifaceted comparative analysis of the normative consolidation of the principle of equality of rights of men and women in the constitutions of a number of countries. The author examines the approaches and formulations by which legislators have enshrined the aforementioned principle in the basic laws of countries that ranked in the top 10 of the Global Gender Gap Report 2025 – namely Iceland, Norway, Finland, the United Kingdom, New Zealand, Sweden, Moldova, Namibia, Germany, and Ireland. The author identifies common elements and unique legal definitions.

The relevance of the study lies in the currency of the data presented in the Global Gender Gap Report 2025, which enables an assessment of the latest trends in the field of gender equality. Furthermore, within the framework of Ukraine's European integration trajectory, there exist a number of international obligations that require our state to ensure the proper and effective normative consolidation and implementation of national gender policy. Given the objective and persistent threat posed by a neighbouring state, Ukraine's accession to the European Union at the earliest possible date represents an existential imperative that may determine the future of our country.

© В. Г. Гриценко, А. А. Мельник, 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

The aim of the article is to examine the normative and legal consolidation of the principle of gender equality in the constitutions of the aforementioned countries, to compare their content, and to establish whether patterns exist between the enshrined norms and the actual outcomes of gender equality implementation.

It has been established that not all constitutions contain identical or similar formulations regarding the equality of rights of men and women. Countries such as the United Kingdom do not possess a written constitution at all. It is demonstrated that the nominal consolidation of gender equality norms in basic laws does not bear a necessary correlation with high rankings in the Global Gender Gap Report. The study identifies three typological models of constitutional regulation: the general anti-discrimination model, the parity-declarative model, and the positive action model. It is concluded that for Ukraine, the most relevant constitutional models to draw upon are those of Finland and Germany, which combine anti-discrimination provisions with an active state mandate to promote substantive gender equality.

The study has both theoretical and practical significance. The article contributes to a better understanding of the current state of consolidation of the principle of gender equality in the basic laws of countries.

Key words: *gender equality, gender parity, gender policy, equality of rights of men and women, normative and legal regulation, anti-discrimination legislation, comparative analysis.*

Постановка проблеми. Питання нормативного закріплення принципу гендерної рівності в конституціях держав має подвійне значення. З одного боку, конституція як основний закон держави є первинним джерелом правового регулювання найважливіших суспільних відносин, що визначає характер і зміст усього подальшого галузевого законодавства. З іншого боку, практика конституційного будівництва переконливо демонструє, що формальне закріплення норм у тексті основного закону далеко не завжди гарантує їхню ефективну реалізацію.

Динаміка розвитку сучасних суспільних відносин, посилення консервативних та популістських тенденцій у ряді держав, а також зростання актуальності гендерної проблематики в контексті сталого розвитку та захисту прав людини зумовлюють необхідність переосмислення взаємозв'язку між конституційними приписами та реальним станом гендерного паритету. Зазначений зв'язок є особливо важливим для України в контексті її євроінтеграційного курсу, оскільки гармонізація національного законодавства із стандартами ЄС у сфері рівності статей є одним із обов'язкових критеріїв членства.

Дослідження конституційного досвіду держав-лідерів за Індексом гендерного розриву дозволяє виявити різноманітність підходів до нормативного закріплення відповідного принципу та сформулювати висновки щодо оптимальних моделей конституційного регулювання гендерної рівності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретико-правові засади закріплення принципу гендерної рівності досліджували вітчизняні науковці, а саме: А. І. Берлач, І. А. Мацелюх, Н. А. Литвин, І. О. Грицай, А. Г. Стоян, Л. Р. Наливайко, Л. В. Марценюк, Н. В. Бондарчук, І. І. Кравчук та інші, які здійснювали аналіз національної гендерної політики. Водночас порівняльний аналіз конституційних моделей закріплення принципу гендерної рівності саме в державах-лідерах Global Gender Gap Report 2025 досі не ставав предметом окремого наукового дослідження, що й визначає наукову новизну цієї статті.

Метою статті є порівняльно-правовий аналіз конституційного закріплення принципу рівності прав жінок та чоловіків у десяти державах, які посіли найвищі позиції в Global Gender Gap Report 2025, з метою виявлення типологічних моделей відповідного регулювання та встановлення характеру зв'язку між конституційними формулюваннями та реальними досягненнями у сфері гендерного паритету.

Виклад основного матеріалу. Загальна характеристика Global Gender Gap Report 2025. Щорічний Звіт про глобальний гендерний розрив (Global Gender Gap Report, далі – Звіт), що публікується Всесвітнім економічним форумом, є одним із найавторитетніших інструментів вимірювання прогресу держав у досягненні гендерного паритету. Звіт охоплює чотири виміри: економічна участь і можливості, рівень освіти, здоров'я та виживання, а також політичні повноваження. У 2025 році Звіт охопив 148 держав, а в десятку лідерів увійшли: Ісландія (1-е місце, 92,6 %), Фінляндія (2-е, 87,9 %), Норвегія (3-є, 86,3 %), Велика Британія (4-е, 83,8 %), Нова Зеландія (5-е, 82,7 %), Швеція (6-е, 81,7 %), Молдова (7-е, 81,3 %), Намібія (8-е, 81,1 %), Німеччина (9-е, 80,3%) та Ірландія (10-е, 80,1 %) [1]. Усі держави першої десятки подолали поріг у 80% закритого гендерного розриву. При цьому Велика Британія та Молдова вперше увійшли до топ-10 у 2025 році [1].

Зазначений перелік демонструє географічну неоднорідність лідерів: вісім з десяти країн є європейськими, тоді як Нова Зеландія представляє Азіатсько-Тихоокеанський регіон, а Намібія – єдина держава Африки у топ-10. Такий склад є показовим для розуміння того, чи існує кореляція між правовими системами, конституційними традиціями та досягнутими результатами у сфері гендерної рівності. Відтак, пропонуємо проаналізувати більш детально окремі країни.

Так, Ісландія є беззаперечним і сталим лідером рейтингу – ця держава очолює його вже 16 років поспіль [1]. Конституція Ісландії 1944 року (в редакції 2013 року) у статті 65 закріплює двоступеневу модель захисту від дискримінації: «Усі люди рівні перед законом і користуються правами людини незалежно від статі [...] чи іншого стану. Чоловіки та жінки користуються рівними правами в усіх відношеннях» [2]. Вказане формулювання є характерним прикладом поєднання загальної антидискримінаційної норми із спеціальним приписом щодо рівності статей. З доктринальної точки зору, наведена структура має очевидну перевагу: загальна норма охоплює весь спектр підстав можливої дискримінації,

тоді як спеціальна норма виокремлює гендерний аспект як такий, що потребує окремого конституційного акцентування. Певне семантичне перекриття між двома частинами статті є методологічно виправданим: дублювання у праві нерідко є інструментом підвищення правової визначеності та попередження розширювального тлумачення норм правозастосувачами.

Друге місце посідає Фінляндія. Її Конституція 1999 року (в редакції 2011 року) у статті 6 «Рівність» містить більш розгорнуте регулювання: «Усі рівні перед законом. Ніхто не може без поважної причини зазнавати відмінного ставлення від інших осіб через стать [...] чи інші причини, що стосуються його особи. [...]. Рівність статей заохочується в суспільній діяльності та трудовому житті, особливо у визначенні оплати праці та інших умов праці, як це детальніше передбачено законом» [3].

Принциповою відмінністю фінської конституційної моделі є відсутність прямої вказівки на рівність прав чоловіків і жінок у першій частині статті: натомість акцент зроблено на забороні диференційованого поводження. Друга частина статті передбачає не пасивну заборону дискримінації, а активний обов'язок держави «заохочувати» рівність статей у конкретних сферах – публічній діяльності, трудових відносинах та оплаті праці. Формулювання «заохочення» (фін. edistetään) не є суто диспозитивним: у поєднанні з відсиланням до законодавчого регулювання воно створює конституційний мандат для прийняття відповідних законів. Це свідчить про зрілу правову культуру фінського конституційного законодавця та підтверджується наявністю розвиненого антидискримінаційного законодавства.

Наступна у рейтингу Норвегія, яка на конституційному рівні ще у 1814 році закріпила: «Усі рівні перед законом. Жодна особа не повинна зазнавати несправедливої або необґрунтованої дискримінації» [4]. Текст статті не містить жодної прямої згадки про стать, рівність прав чоловіків і жінок чи будь-який гендерний аспект. Це є наслідком архаїчності оригінальних формулювань XIX – початку XX ст., що зберегли свою лаконічну загальність у процесі конституційних реформ. Водночас цей приклад є науково цікавим з огляду на очевидну невідповідність між мінімалістичним конституційним текстом і стабільно високими результатами Норвегії у рейтингу гендерного паритету. Це переконливо свідчить про те, що досягнення фактичної гендерної рівності визначається не стільки деталізованістю конституційних норм, скільки ефективністю галузевого законодавства, інституційних механізмів та рівнем правосвідомості суспільства.

Необхідно звернути окрему увагу на формулювання «необґрунтована дискримінація». З позицій конституційного права таке формулювання передбачає, що певні форми диференційованого поводження є допустимими за наявності об'єктивного і розумного обґрунтування – це відповідає стандартам Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практиці Європейського суду з прав людини, де диференціація визнається прийнятною, якщо вона переслідує законну мету та є пропорційною. Відтак зазначене формулювання не є концептуальною вадою, а є відображенням усталеного підходу міжнародного права прав людини.

Велика Британія посідає четверте місце, маючи конституційний феноменом. Британська конституція є некодифікованою та складається з парламентських статутів, конституційних звичаїв і судових прецедентів. Правове регулювання рівності статей забезпечується передусім «Equality Act» 2010, який у статті 4 відносить «стать» до захищених ознак і у статті 13 встановлює заборону прямої та непрямої дискримінації за цією ознакою у ключових сферах суспільного життя (зайнятість, надання послуг, освіта тощо). Значне підвищення позиції Великої Британії у 2025 році (з 14-го на 4-е місце) безпосередньо пов'язане із формуванням гендерно збалансованого кабінету міністрів у 2024 році та зростанням частки жінок у парламенті [1].

Британський кейс є принципово важливим для теоретичних узагальнень: відсутність конституційного тексту з питань гендерної рівності жодним чином не перешкодила цій державі увійти до числа світових лідерів. Це підкреслює вирішальну роль правозастосовної практики, парламентського законодавства та інституційної культури.

Наступна у рейтингу Нова Зеландія. Конституційний устрій Нової Зеландії схожий на британський: держава не має єдиного кодифікованого основного закону. Роль конституційного акту виконує "New Zealand Bill of Rights Act" 1990 року (разом з низкою інших статутів), стаття 19 якого гарантує свободу від дискримінації у визначенні "Human Rights Act" 1993. Остання у розділі 21 встановлює вичерпний перелік заборонених підстав дискримінації, серед яких – «стать» [5]. Аналогічно до норвезького випадку, цей документ не містить сучасних декларативних формулювань про рівність статей, обмежуючись антидискримінаційним підходом. Стабільно високі позиції Нової Зеландії підтверджують тезу про достатність антидискримінаційної моделі за умови її ефективного правозастосування.

Конституційне регулювання гендерної рівності в Швеції є найбільш функціонально насиченим серед усіх аналізованих країн. Нині країна посідає шосте місце. Стаття 13 Форми правління (Regeringsformen – одного з чотирьох актів, що утворюють конституцію Швеції) стверджує: «Жоден закон чи інше положення не може передбачати несприятливого ставлення до будь-кого за ознакою статі, окрім випадків, коли це положення є частиною зусиль, спрямованих на сприяння рівності між чоловіками та жінками, або стосується обов'язкової військової служби чи інших еквівалентних службових обов'язків» [6].

Шведська модель є конституційним закріпленням концепції позитивних дій (positive action / affirmative action) на найвищому нормативному рівні. Принципово важливо, що стаття не лише забороняє дискримінацію

за ознакою статі, але й прямо легітимізує заходи, спрямовані на «сприяння рівності», навіть якщо вони формально передбачають диференційоване поводження. Таким чином, конституційний текст вирішує одну з ключових правових колізій у сфері гендерної рівності: між принципом формальної рівності та необхідністю вживати компенсаторних заходів для досягнення рівності фактичної. Це робить шведський основний закон одним із найбільш прогресивних з точки зору інструментарію гендерної рівності.

Республіка Молдова вперше увійшла до топ-10 у 2025 році, здійснивши значний стрибок у рейтингу – з 13-го на 7-ме місце, переважно завдяки суттєвому прогресу в субіндексі політичних повноважень [1]. Стаття 16 Конституції Молдови 1994 року закріплює: «Найголовнішим обов'язком держави є повага та захист людської особистості», а «Всі громадяни Республіки Молдова рівні перед законом та органами державної влади, незалежно від [...] статі» [7].

Конституційне формулювання Молдови належить до найбільш загальних серед аналізованих держав і обмежується стандартною антидискримінаційною нормою без додаткових інструментів. Водночас значне покращення позиції країни у 2025 році, що відбулось за рахунок збільшення частки жінок на міністерських посадах та збереження позиції жінки на посаді глави держави, підтверджує, що реальний прогрес у гендерній рівності може бути досягнутий через практику правозастосування та формування державних інституцій, навіть за відсутності розгорнутих конституційних норм.

Намібія є єдиною африканською державою у топ-10 і на восьмій позиції демонструє приклад найбільш розгорнутого конституційного закріплення принципу позитивних дій. Пункт 3 статті 23 Конституції 1990 року (в редакції 2014 року) передбачає: «При прийнятті законодавства та застосуванні будь-яких політик і практик [...] допускається враховувати той факт, що жінки в Намібії традиційно зазнавали особливої дискримінації і що їх необхідно заохочувати та надавати їм можливість відігравати повноцінну, рівноправну та ефективну роль у політичному, соціальному, економічному та культурному житті нації» [8].

Намібійська модель відрізняється від шведської насамперед тим, що конституційна норма прямо посилається на конкретний історичний контекст – колоніальну та апартеїдну спадщину дискримінації жінок. Такий підхід виконує не лише нормативну, але й символічну та меморіальну функцію: він легітимізує позитивні дії через визнання державою власної відповідальності за попередні системні порушення. Подібна модель «конституційного визнання» є унікальною серед аналізованих держав і може становити науковий інтерес для тих країн, де жінки зазнавали систематичної дискримінації в силу правових або соціальних структур.

Незважаючи на високі стандарти соціального забезпечення Федеративна Республіка Німеччина обіймає дев'яте місце у рейтингу. Її основний закон, ухвалений ще у 1949 року статтею 3 закріпив тришарову структуру: «Усі особи рівні перед законом. Чоловіки та жінки мають рівні права. Держава сприяє фактичному впровадженню рівних прав для жінок і чоловіків та вживає заходів для усунення існуючих недоліків. Жодна особа не може бути привілейована чи дискримінована через стать» [9]. Наведені приписи є показовими з доктринальної точки зору. Вона послідовно закріплює: загальний принцип рівності (частина 1), спеціальну норму рівності статей (частина 2, речення 1), конституційний мандат на позитивні дії (частина 2, речення 2) і заборону дискримінації (частина 3). Така побудова охоплює всі три рівні правового захисту гендерної рівності: формальну рівність, заборону дискримінації та зобов'язання держави вживати активних заходів. Норма про «усунення існуючих недоліків» набула особливого значення у практиці Федерального конституційного суду, який неодноразово посилався на неї при оцінці конституційності законодавства про квоти та гендерну рівність у різних сферах.

Десятку лідерів закриває Ірландія. Її Конституція 1937 року (в редакції 2019 року) у статті 40 закріплює: «Усі громадяни [...] рівні перед законом. Це не означає, що держава не повинна у своїх законодавчих актах належним чином враховувати відмінності у здібностях, фізичних та моральних, а також у соціальному функціонуванні» [10]. Означена норма не містить прямої згадки про стать або гендерну рівність, однак підкреслює допустимість диференційованого підходу з боку держави стосовно осіб з різними потребами. Саме через цю «відчинену двері» ірландське законодавство розвивало антидискримінаційний захист у сфері зайнятості та надання послуг (Employment Equality Acts та Equal Status Acts). Відсутність прямого конституційного тексту з гендерного питання компенсується розвиненою галузевою законодавчою базою та активністю судової практики.

Так, на підставі проведеного аналізу можна виокремити три базові моделі конституційного закріплення принципу гендерної рівності серед держав-лідерів Звіту. Перша модель – загальна анти дискримінаційна. Вона характерна для Норвегії та Нової Зеландії (а також, з певними застереженнями, для Молдови та Ірландії). Ці конституції обмежуються загальними нормами рівності або анти дискримінаційними приписами без спеціального гендерного компоненту. Ефективність цієї моделі забезпечується розгалуженим галузевим законодавством. Друга модель – паритетно-декларативна, що відтворена конституціями Ісландії та Німеччини, які прямо проголошують рівність прав чоловіків і жінок у тексті основного закону. Означена модель має виражений символічний та нормотворчий потенціал, оскільки конституційний припис слугує орієнтиром для всієї системи законодавства. Остання – модель позитивних дій. Вона найбільш повно представлена у конституціях Швеції, Намібії та Німеччини (у частині «усунення існуючих недоліків»).

Ця модель є найбільш функціонально насиченою, оскільки прямо легітимізує активну роль держави у вирівнюванні можливостей.

Принципово важливим є те, що держави з різними моделями конституційного регулювання показують зіставні результати у Звіті. Велика Британія та Нова Зеландія, які не мають кодифікованої конституції або не містять прямих гендерних норм у конституційному тексті, демонструють показники, порівнянні з державами із розгорнутим конституційним регулюванням, що підтверджує ключову тезу: конституційна норма є необхідною, але недостатньою умовою фактичного досягнення гендерного паритету.

Висновки та перспективи. Таким чином, на підставі проведеного порівняльно-правового аналізу можна сформулювати такі висновки. По-перше, конституційні норми щодо гендерної рівності серед держав-лідерів Звіту 2025 року відрізняються суттєвою різноманітністю: від повної відсутності кодифікованої конституції (Велика Британія, Нова Зеландія) до розгорнутих триступеневих конструкцій (Німеччина). Ця різноманітність не призводить до відповідної диференціації фактичних результатів у досягненні гендерного паритету.

По-друге, простежується зворотна кореляція між «архаїчністю» конституційного тексту та деталізованістю гендерних норм: старіші конституції (Норвегія, 1814; некодифіковані системи Великої Британії та Нової Зеландії) містять загальніші формулювання, які, однак, не перешкоджають ефективній гендерній політиці. Це підтверджує гіпотезу про те, що вирішальну роль відіграє якість галузевого законодавства та правозастосовної практики.

По-третє, найбільш функціонально насиченою є модель позитивних дій (Швеція, Намібія, Німеччина), що прямо на конституційному рівні легітимізує активну роль держави у вирівнюванні фактичного становища представників різних статей. Саме ця модель видається найбільш перспективною для запозичення, оскільки вона не лише декларує рівність, але й надає правову основу для конкретних інструментів її забезпечення.

На нашу думку, для України найбільш актуальним є запозичення досвіду Фінляндії та Німеччини: фінська модель цінна поєднанням антидискримінаційної норми з конституційним мандатом на «заохочення» рівності у конкретних сферах (праця, оплата праці), а німецька – чіткою тришаровою конструкцією, що охоплює одночасно формальну рівність, заборону дискримінації та зобов'язання вживати позитивних заходів. Чинна редакція статті 24 Конституції України містить загальне положення про рівність прав чоловіків і жінок, однак не передбачає конституційного мандату на позитивні дії, що обмежує можливості для розвитку відповідного галузевого законодавства.

Список використаних джерел:

1. Global Gender Gap Report 2025. Weforum. URL: https://reports.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2025.pdf?_gl=1*gzoe12*_up*MQ..*_gs*MQ..&gclid=Cj0KCQiAqeDMBhDcARIsAJEbU9SN4XiJjSXns1YonkGYQ8pEHuCk7OpApeYf0PH6WNgRZxry5PH0KSIaAn4JEALw_wcB&gbraid=0AAAAAoVy5F7rp1FP1b7zu-TVaIQQls1gZ#page=209.10 (дата звернення: 21.02.2026).

2. Constitutiona of Iceland 1944. Constitute project. URL: https://constituteproject.org/constitution/Iceland_2013 (дата звернення: 22.02.2026).

3. Constitution of Finland 1999. Constitute project. URL: https://constituteproject.org/constitution/Finland_2011 (дата звернення: 22.02.2026).

4. Constitution of Norway 1814. Constitute project. URL: https://constituteproject.org/constitution/Norway_2016 (дата звернення: 22.02.2026).

5. Constitution of New Zealand 1852. Constitute project. URL: https://constituteproject.org/constitution/New_Zealand_2014 (дата звернення: 22.02.2026).

6. Constitution of Sweden 1974. Constitute project. URL: https://constituteproject.org/constitution/Sweden_2012 (дата звернення: 22.02.2026).

7. Constitution of Republic of Moldova 1994. Constitute project. URL: https://constituteproject.org/constitution/Moldova_2016 (дата звернення: 22.02.2026).

8. Constitution of Namibia 1990. Constitute project. URL: https://constituteproject.org/constitution/Namibia_2014 (дата звернення: 22.02.2026).

9. Constitution of Germany 1949. Constitute project. URL: https://constituteproject.org/constitution/German_Federal_Republic_2014 (дата звернення: 22.02.2026).

10. Constitution of Ireland 1937. Constitute project. URL: https://constituteproject.org/constitution/Ireland_2019 (дата звернення: 22.02.2026).

Дата першого надходження статті до видання: 20.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.02.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 23.03.2026